

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ชุมชนอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

The Participation of Local People for Ecotourism Development of Ayothaya Community in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province.

ธนรัตน์ รัตนพงศ์ธระ¹, ทรงวิทย์ เจริญกิจจนลาภ² และ ธาณีย์ นวีสอนิ³

Thanarat Ratanapongtra, Songwit Charoenkitthanalap and Tharaneer Nawatnatee

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวตามข้อมูลพื้นฐานของชุมชนอโยธยา 2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชนอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจงควบคู่กับการเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบลูกโซ่ ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยวิธีการสังเกต และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวนรวม 17 คน ได้แก่ ประชาชนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตเทศบาลเมืองอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 7 คน ที่ผู้ประกอบการเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว จำนวน 5 คน และเป็นผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน

ผลการวิจัยพบว่า การท่องเที่ยวตามข้อมูลพื้นฐานของชุมชนอโยธยา มีศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว 3 องค์ประกอบ คือ มีศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว มีศักยภาพด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และมีศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว สำหรับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชนอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใช้กระบวนการศึกษาการมีส่วนร่วม 5 องค์ประกอบพบว่า ด้านความภาคภูมิใจต่อชุมชนและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ประชาชนมีความภาคภูมิใจในแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากเห็นว่าการท่องเที่ยวก่อให้เกิดเศรษฐกิจที่มั่นคงภายในชุมชน ประชาชนทุกคนจึงมีหน้าที่เป็นหูเป็นตาสอดส่องความเรียบร้อยของชุมชน

และการรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวต่าง ๆ ด้านการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา ประชาชนมีบทบาทหน้าที่น้อยเนื่องจากการจัดการและการวางแผนส่วนใหญ่มักเป็นหน้าที่ของหน่วยงานรัฐและผู้นำชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ประชาชนมีส่วนร่วมน้อยเนื่องจากการบริหารจัดการมีเจ้าของพื้นที่ท่องเที่ยว และหน่วยงานท้องถิ่นภาครัฐดูแล ด้านการแบ่งปันประโยชน์และกระจายรายได้ คนในชุมชนส่วนหนึ่งรับจ้างขายสินค้าหรือรับจ้างผลิตสินค้าจำหน่ายให้กับร้านค้าในตลาดนัด และด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินงาน ประชาชนมีส่วนร่วมในการลงมติดิในที่ประชุมตามโอกาสที่มีการเรียกประชุมของหมู่บ้าน

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของสามารณนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่ ซึ่งพื้นที่แห่งนี้มีศักยภาพการท่องเที่ยว แต่ยังคงได้รับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา และด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ประชาชนในชุมชนจะต้องให้ความร่วมมือกับหน่วยงานท้องถิ่น และเปิดโอกาสให้หน่วยงานท้องถิ่นเข้าให้ความรู้ทางการท่องเที่ยว

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วมของชุมชน / อโยธยา / การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

¹ อาจารย์ ว่าที่ร้อยตรี ดร. คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

³ อาจารย์ ดร. คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

Abstract

The objectives of this qualitative research were 1) to study the tourism potential according to the basic information of Ayothaya Community 2) to study community participation in developing ecotourism at Ayothaya Community, located in Ayutthaya Province. The qualitative research data were gathered through purposive sampling together with snow ball sampling by employing semi-structure interview, observation and in-depth interview. The primary informants were 17 people; 7 local people living in Ayothaya Municipality, 5 tourism entrepreneurs, and 5 community leaders.

The results revealed that, according to the basic information of Ayothaya Community, there were three elements of tourism potential, namely tourism resources which attract tourists, access to tourist sites and tourist facilities. In terms of community participation in developing ecotourism at Ayothaya Community, the research methodology was divided into five elements. Regarding pride in community and participation in developing ecotourism, the informants were proud of their tourist attraction due to tourism resulting in stable economy in community and the people should, therefore, be responsible for putting the community in order and preserving its tourism resources. Regarding participation in problems analysis, the community slightly took part in, due to the fact that the management and planning roles belonged to governmental sectors and community leaders. Regarding participation in developing the people, the community slightly participated in, due to the fact that those who were in charge of managing were the landowners as well as the local governmental sectors. Regarding the allocation of interests and the distribution of income, some of the community members worked as a shop assistant and produced products sold to the shops at the Floating Market. Regarding participation in following up the implementation, the community members only participated in the referendum voting when they were called to attend the community's meeting.

The relevant organizations can utilize the research results as the fundamental information to enhance the community participation regarding developing ecotourism at Ayothaya Community which has capability for tourism. However, the

community participation is needed so as to analyze community problems and take part in community development. The community people have to cooperate with the local organizations as well as to provide an opportunity to be informed the tourism knowledge.

Keywords: Participation of Local People / Ayothaya / Ecotourism

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมจากการสร้างรายได้ด้านการท่องเที่ยว ก่อให้เกิดการลงทุนในธุรกิจการท่องเที่ยวและการบริการ จนสามารถสร้างอาชีพให้กับประชากรของประเทศและสร้างรายได้ให้กับชุมชน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากร สภาพการเดินทางและการท่องเที่ยวโลกได้รายงานแนวโน้มของการท่องเที่ยวโลกในระยะ 10 ปี ตั้งแต่ปี 2559-2569 คาดว่าจีดีพีการท่องเที่ยวจะเติบโตเฉลี่ยร้อยละ 4 ต่อปี ซึ่งเมื่อถึงปี 2569 จะเกิดการจ้างงานเพิ่มขึ้นถึง 370 ล้านตำแหน่งทั่วโลก ซึ่งจะมีสัดส่วนตำแหน่งงานถึง 1 ใน 9 ของโลก โดยเอเชียจะมีการเติบโตของจีดีพีภาคการท่องเที่ยวมากที่สุด ร้อยละ 7.1 ประกอบด้วย อินเดียเติบโต ร้อยละ 7.5 จีน ร้อยละ 7 เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เติบโต ร้อยละ 5.8 เอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 5.6 แอฟริกา ร้อยละ 4.2 ตะวันออกกลาง ร้อยละ 4.9 และแอฟริกาเหนือ ร้อยละ 4.2 สำหรับประเทศไทยคาดการณ์ว่าในปี 2569 จะมีนักท่องเที่ยวสูงเป็นอันดับที่ 2 ของโลก โดยมีนักท่องเที่ยวสูงกว่าประเทศจีนและสเปน เมื่อเปรียบเทียบกับข้อมูลปัจจุบัน พบว่าประเทศไทยมีจำนวนนักท่องเที่ยวสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวจีน เติบโตโดยเฉลี่ย ร้อยละ 30 ต่อปี และในอนาคตอาจจะสูงถึง 25 ล้านคน ในระยะ 5-10 ปีนี้ (กรุงเทพฯธุรกิจ, 2560) ซึ่งส่งผลให้เห็นว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญในหลายประเทศทั่วโลก แต่การที่จะสามารถสร้างความสำเร็จให้กับการท่องเที่ยวแต่ละประเทศนั้น ต้องอาศัยความพยายามให้นักท่องเที่ยวสนใจที่จะเดินทางท่องเที่ยวไปตามสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ รวมทั้งการใช้บริการด้านการท่องเที่ยว

จากการศึกษาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) พบว่า รัฐบาลมีนโยบายให้หน่วยงานราชการ หน่วยงานประจำจังหวัด ทุกจังหวัดสนับสนุนส่งเสริมการท่องเที่ยว ทั้งในระดับท้องถิ่น ภูมิภาค จนถึงระดับประเทศ ซึ่งส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมท่องเที่ยวตลอดทั้งปี โดยกำหนดให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการสนับสนุน ซึ่งในปัจจุบันการท่องเที่ยว

เชิงอนุรักษ์ได้รับความนิยมน้อยอย่างกว้างขวางในประเทศไทย โดยเห็นได้จากการมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาวิถีชีวิตชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในหลายจังหวัด รวมทั้งจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งนับว่าเป็นจังหวัดด้านการท่องเที่ยวด้านมรดกทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองในอดีตจนได้รับความนิยมนักท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับการเก็บข้อมูลของกรมการท่องเที่ยว ในปี 2558 พบว่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีนักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวมากที่สุด ในเขตภูมิภาค ภาคกลาง รวม 1,548,608 คน แบ่งเป็นนักท่องเที่ยวภายในประเทศ 1,205,428 คน และนักท่องเที่ยวต่างชาติ 343,180 คน (กรมการท่องเที่ยว, 2558) ด้วยเหตุนี้จึงส่งผลให้เกิดแนวคิดที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการดูแลทรัพยากรทางธรรมชาติ รวมถึงสถานที่ท่องเที่ยวให้คงความสมบูรณ์ควบคู่กันไปตามข้อมูลแผนพัฒนาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่มุ่งเน้นรักษาและใช้ประโยชน์จากมรดกทางวัฒนธรรมในการเพิ่มมูลค่าทางด้านการท่องเที่ยว โดยการส่งเสริมพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง การส่งเสริมการประชาสัมพันธ์และการตลาดการท่องเที่ยว เมืองมรดกโลก พัฒนาการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวรวมทั้งความปลอดภัย ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานสากล รวมถึงการพัฒนาขีดความสามารถของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถพัฒนารูปแบบสินค้าและบริการการท่องเที่ยว เพื่อการสร้างรายได้ให้คุ้มค่ากับการลงทุน (สำนักงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, 2556)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้ร่วมกันส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยเน้นประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตของคนในชุมชนเป็นหลัก ซึ่งมีพื้นที่มรดกโลกในการดูแลของอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ประมาณ 3,000 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาที่นับเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัด สถานที่ท่องเที่ยวสำคัญหลายแห่งครอบคลุมถึงพื้นที่นอกเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา นั่นคือ ชุมชนอโยธยา เนื่องจากชุมชนอโยธยามีพื้นที่ทางประวัติศาสตร์อย่างยาวนานตามหลักฐานเชื่อว่าเป็นศูนย์กลางของเมืองอโยธยา ก่อนมีการสถาปนาอาณาจักรอยุธยาโดยพญาอู่ทองศรีเมือง ซึ่งอยู่ใกล้เคียงกับชุมชนอโยธยาถูกสร้างขึ้นก่อนการสถาปนากรุงศรีอยุธยาถึง 26 ปี และวัดอโยธยา เป็นเขตพระราชวังของเมืองอโยธยา (พันจันทนุมาศ, 2553) นอกจากนี้ยังมีวัดสำคัญทางประวัติศาสตร์ เช่น วัดมเหยงคณ์ วัดกุฎีดาว วัดอโยธยา เป็นต้น จึงถือว่าเป็นสถานที่สำคัญทาง

ประวัติศาสตร์อย่างยิ่ง อีกทั้งภายหลังเกิดแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำอโยธยา ขึ้นมาบนเนื้อที่ 60 ไร่ ตั้งอยู่ที่เดียวกับปางช้างอโยธยาข้างวัดมเหยงคณ์ นักท่องเที่ยวจึงให้ความสนใจเดินทางไปท่องเที่ยวในชุมชนอโยธยาจำนวนมาก ส่งผลให้ผู้ที่มาเยือนได้ศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่อย่างไทย เห็นคุณค่าของศิลปะและวัฒนธรรมของไทยแผ่นดินอันอบอุ่นของไทย ที่บรรพชนรุ่นก่อนได้ต่อสู้ เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้มีที่อยู่อาศัยและควรรักษาไว้ เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชม ประกอบกับการพัฒนาเศรษฐกิจ ย่อมส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพและวิถีชีวิตในชุมชน ซึ่งเห็นเหตุให้แหล่งท่องเที่ยวโบราณหลายแห่งเกิดความทรุดโทรมและถูกรุกล้ำพื้นที่ หากอาศัยเพียงหน่วยงานของรัฐเพียงภาคส่วนเดียวอาจจะไม่เพียงพอต่อการดูแลพื้นที่ประชาชนในชุมชน จึงต้องมีการร่วมกันเป็นเจ้าของเพื่อรักษาสภาพแวดล้อมและสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญให้คงอยู่และได้รับผลกระทบต่อการพัฒนาพื้นที่น้อยที่สุด ทั้งนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาและแสดงความคิดเห็นส่งเสริมให้มีการจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยว สร้างกระบวนการบูรณาการให้ชุมชนมีรายได้และเกิดประโยชน์จากการท่องเที่ยว อีกทั้งชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยกันรักษามาตรฐานและการอนุรักษ์อย่างยั่งยืน ซึ่งเมื่อสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมลงจะทำให้นักท่องเที่ยวที่เคยเดินทางมาท่องเที่ยวพื้นที่ชุมชนอโยธยา ไม่เดินทางกลับมาท่องเที่ยวอีก ก่อให้เกิดผลกระทบ คือ คนในชุมชนขาดรายได้ การสำนึกรักในท้องถิ่นของตน อาจเลือนหายไปมากที่สุด และไม่เห็นคุณค่าของการมีส่วนร่วมของตนภายในชุมชนนั้น จนขาดบุคลากรที่จะสืบทอดการอนุรักษ์ทรัพยากรในชุมชน และสุดท้ายชุมชนอโยธยาก็จะประสบกับภาวะความเสื่อมโทรมทางการท่องเที่ยวจนฟื้นฟูได้ยาก

จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น จึงจำเป็นต้องดำเนินการวิจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชนอโยธยาเป็นอย่างมาก เพราะถ้าหากขาดการมีส่วนร่วมนั้น คงไม่เกิดการช่วยกันดูแลท้องถิ่นของตน การศึกษาวิจัยครั้งนี้จะส่งผลกระทบต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถรับทราบถึงศักยภาพของการท่องเที่ยวในชุมชน และประเด็นที่สำคัญต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ นำไปสู่การวิเคราะห์นโยบายในการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวได้ และมีกระบวนการให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวตามข้อมูลพื้นฐานของชุมชนอโยธยา
2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชนอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เครื่องมือวิจัยและวิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็น การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่เน้นการวิจัยในพื้นที่ชุมชนอโยธยา เขตเทศบาลเมืองอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ดำเนินการวิจัยโดยการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กับผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในชุมชนอโยธยามากกว่า 5 ปี ควบคู่กับผู้ให้ข้อมูลแบบลูกโซ่ (Snow ball Sampling) จำนวนรวม 17 คน ได้แก่ ประชาชนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตเทศบาลเมืองอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 7 คน ที่ผู้ประกอบการเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว จำนวน 5 คน และเป็นผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง 2 ส่วน ได้แก่ ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว โดยใช้แนวคิด 3As (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา , 2549) และการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ใช้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในชุมชนอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยการนำแบบสัมภาษณ์ที่ได้สร้างขึ้นตามคำแนะนำและผ่านผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความสอดคล้องเชิงเนื้อหา มีข้อคำถามครอบคลุมและครบถ้วนตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้การสังเกตและสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 17 คน ระหว่างเดือนกรกฎาคม 2559 – เดือนสิงหาคม 2559 ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหา (Content Analysis) ที่ได้จากการสัมภาษณ์โดยจัดเป็นหมวดหมู่ในแต่ละด้าน พร้อมทั้งตรวจสอบเนื้อหาแบบสามเส้า (Triangulation) (สุภางค์ จันทวานิช ,2553)

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนอโยธยา

จากการศึกษาบริบทพื้นที่ของชุมชนอโยธยาสามารถนำมาวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนอโยธยา โดยใช้แนวคิด 3As (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2549) ดังนี้

1.1 สิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว (Attraction)

พบว่าชุมชนอโยธยามีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว โดยส่วนใหญ่เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศ ประกอบด้วย

โบราณสถานและวัดสำคัญ จำนวน 5 แห่ง คือวัดอโยธยา วัดกุฎีดาว วัดสมณโกฏฐาราม (วัดคลัง) วัดใหญ่ชัยมงคล และวัดพนัญเชิงวรวิหาร ที่มีเอกลักษณ์ เป็นคุณค่าของโบราณสถาน que แสดงการรับรู้หรือความเข้าใจถึงที่มา สถานที่ตั้ง ชนชาติ ความเชื่อ ศาสนา ขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมของชุมชนสะท้อนเรื่องราวในอดีตเป็นข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม ซึ่งเป็นเครื่องแสดงประวัติความเป็นมาอันเก่าแก่ของชุมชน ของชาติ รวมทั้งเป็นแหล่งศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิต โบราณสถานเหล่านี้ยังก่อให้เกิดรายได้ของชุมชนและของประเทศทั้งทางตรงและทางอ้อม จากการที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยว สร้างกิจกรรมต่าง ๆ อันสืบเนื่องจากการท่องเที่ยว พร้อมกับการศึกษาหาความรู้ โบราณสถานเหล่านี้ยังเกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี เป็นความภาคภูมิใจของคนในสังคม เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชาติ เป็นคุณค่าความงามของศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมอีกด้วย

ตลาดน้ำ จำนวน 1 แห่ง คือ ตลาดน้ำอโยธยา เป็นตลาดน้ำที่มีขนาดใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศไทย ด้วยเนื้อที่กว่า 60 ไร่ มีพื้นที่รองรับนักท่องเที่ยวได้จำนวนมาก บรรยากาศในตลาดน้ำอโยธยาเป็นรูปแบบอาคารเรือนไม้ทรงไทย เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม เพราะได้ทั้งความรู้เชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ได้ทั้งการเรียนรู้วิถีชีวิตอันเรียบง่ายของชาวไทยในสมัยก่อน และยังได้เพลิดเพลินกับการเลือกซื้อสินค้าต่างๆ อีกทั้งยังมีกิจกรรมการล่องเรือในตลาดรวมถึงการแสดงด้านวัฒนธรรม

1.2 การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility)

พบว่าชุมชนอโยธยาอยู่ใกล้กับสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญภายในเกาะเมืองของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และหากเดินทางโดยรถยนต์จากถนนสายเอเชีย ชุมชนอโยธยายังเป็นทางผ่านเพื่อเข้าไปยังสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์ อีกทั้งที่ตั้งยังห่างจากกรุงเทพฯ เพียง 75 กิโลเมตร นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมาท่องเที่ยวได้ในระยะเวลาอันสั้น ซึ่งสามารถเดินทางมาได้โดยทางบก 3 ช่องทาง ประกอบด้วย

การเดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัว ใช้ถนนสายเอเชีย เป็นทางผ่านสามารถใช้เดินทางไปภาคเหนือ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและเดินทางเข้าสู่กรุงเทพฯ ได้โดยสะดวก และถนนโรจนะ(ถนนมนตรี พงษ์พานิช) เป็นถนนสายหลักที่ผ่านกลางชุมชน โดยเชื่อมต่อกจากเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา สู่ถนนสายเอเชียและถนนพหลโยธิน

การเดินทางโดยรถโดยสารสาธารณะ โดยบริษัท ขนส่ง จำกัด มีบริการรถโดยสารธรรมดาและรถโดยสารปรับอากาศไปจังหวัดพระนครศรีอยุธยาทุกวัน วันละหลายเที่ยว โดยออกจากสถานีขนส่งหมอชิต ถนนกำแพงเพชร 2 รถโดยสารปรับอากาศชั้น 1 กรุงเทพฯ-พระนครศรีอยุธยา และรถโดยสารปรับอากาศชั้น 2 กรุงเทพฯ-ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร-พระนครศรีอยุธยา นอกจากนี้ยังมีรถตู้โดยสารจากสถานีขนส่งหมอชิตหมอชิตและฟิวเจอร์ปาร์ค รังสิต

การเดินทางระหว่างสถานที่ท่องเที่ยวภายในจังหวัด มีรถตู้บริการในอัตรา 20-40 บาท ต่อคนขึ้นอยู่กับระยะทาง ค่าบริการรถตู้จากสถานีรถไฟไปยังตัวเมืองราคาประมาณ 30 บาท ค่าบริการภายในเกาะเมืองราคา 20 บาท ค่าเช่าตู้รถต่อชั่วโมงประมาณ 200 บาท นอกจากนี้ยังมีบริการรถสองแถววิ่งจากสถานีรถไฟไปยังตัวเมือง และจากตัวเมืองไปยังบางปะอิน (รถออกจากตลาดเจ้าพรหม) ราคาประมาณ 30 บาท ใช้เวลาเดินทาง 50 นาที

การเดินทางโดยรถไฟ สถานีรถไฟตั้งอยู่ที่ตำบลกะมัง (ในเขตเทศบาลนครนครศรีอยุธยา) อยู่ทางทิศตะวันตกของเทศบาล ซึ่งประชาชนสามารถใช้รถไฟเป็นพาหนะในการเดินทาง และขนส่งไปในเส้นทางสายเหนือ สายตะวันออกเฉียงเหนือและกรุงเทพฯได้โดยสะดวก

1.3 สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว (Amenity)

พบว่าชุมชนอยุธยามีสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย **ธนาคารพาณิชย์** จำนวน 11 แห่ง คือ ธนาคารกรุงไทย 2 สาขา ธนาคารธนชาต 3 สาขา ธนาคารไทยพาณิชย์ 2 สาขา ธนาคารอมรินทร์ 2 สาขา ธนาคารกสิกรไทย ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารยูโอบี ธนาคารทีเอสโก้ ธนาคารเกียรตินาคิน ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย(สาขาพระนครศรีอยุธยา) ธนาคารกรุงศรีอยุธยา และยังมีบริการ ATM ในทุกพื้นที่สำคัญ ร้านสะดวกซื้อ เพื่ออำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวสามารถใช้บริการได้อย่างทั่วถึง **ร้านจำหน่ายอาหารและขนมอาหาร** พื้นที่ไม่เกิน 200 ตารางเมตร จำนวน 72 ราย พื้นที่เกิน 200 ตารางเมตร จำนวน 29 ราย ซึ่งมีปริมาณเพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยว อีกทั้งยังมีสินค้าที่หลากหลายอาหารหลัก ขนม ของฝากหรือของที่ระลึก **ห้างสรรพสินค้า** จำนวน 3 แห่ง คือ ศูนย์การค้าอยุธยา ซิตี้พาร์ค ห้างสรรพสินค้าโรบินสันและห้างเทสโก้โลดัส

เป็นศูนย์กลางการจับจ่ายซื้อสินค้าและเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางหนึ่ง มีโรงภาพยนตร์และสินค้าหลากหลายตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในการซื้อสินค้าสาธารณูปโภคได้อย่างครบครันและเดินทางไม่ถึง 10 กิโลเมตร **โรงแรม** จำนวน 4 แห่ง คือ โรงแรมคลาสสิก คามีโอ โรงแรมโรสอินน์ โรงแรมแจ๊คและโรงแรมต้นรัก ซึ่งเป็นโรงแรมในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนอยุธยา นอกจากนี้ยังมีโรงแรมอื่น ๆ ในพื้นที่ใกล้เคียงอีกจำนวนมาก หลายระดับและความต้องการเพียงพอต่อการพักค้างแรมของนักท่องเที่ยว **ไฟฟ้า** ภายในเขตเทศบาลประชาชนมีไฟฟ้าใช้ครบทุกครัวเรือน โดยใช้บริการจากการไฟฟ้า ส่วนภูมิภาค อำเภอพระนครศรีอยุธยา **น้ำสาธารณูปโภค** ประชาชนในเขตเทศบาลส่วนใหญ่ได้ใช้บริการน้ำประปา จากสำนักงานประปาส่วนภูมิภาค จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีระบบน้ำบริการ 24 ชั่วโมง **การคมนาคม** สำนักงานบริการโทรคมนาคม สาขาพระนครศรีอยุธยา ให้บริการโทรคมนาคม ทั้งในประเทศและต่างประเทศ และมีสัญญาณโทรศัพท์เคลื่อนที่ ครบทุกเครือข่ายและครอบคลุมพื้นที่สัญญาณ 4G การประชาสัมพันธ์ ระบบเสียงตามสาย / หอกระจายข่าว ของเทศบาลเมืองอยุธยา จำนวน 52 จุด ประชาสัมพันธ์ให้ข่าวสารแก่ประชาชนได้ครอบคลุมเกือบทั้งพื้นที่ของเทศบาล ส่งผลให้การติดต่อสื่อสารในชุมชนเป็นไปด้วยความสะดวกและรวดเร็ว

2. การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

2.1 ด้านความภาคภูมิใจต่อชุมชนและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์

ในชุมชนเทศบาลเมืองอยุธยานี้ มีโบราณสถานและตลาดน้ำอโยธยาที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์และการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย เมื่อมีนักท่องเที่ยวมากขึ้นก็ทำให้มีการค้าขายเกิดขึ้น สร้างอาชีพให้กับคนในชุมชน มีการจ้างงานจากการท่องเที่ยว ชาวชุมชนแห่งนี้จึงมีความภาคภูมิใจในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของชุมชนตามที่ผู้ให้ข้อมูลหลักกล่าวว่า “นักท่องเที่ยวมาสถานที่โบราณต่างๆ พอไหวสักการบูชาเสร็จก็จะแวะเข้ามาหาซื้อของฝากติดไม้ติดมือ” ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้สัมภาษณ์อีกรายหนึ่ง ที่กล่าวว่า “มีของซื้อของขายของฝากมากมาย มีช่างที่จะพานักท่องเที่ยวชมโบราณสถานรอบๆ ซึ่งชาวต่างชาติจะชื่นชอบมาก มีตลาดน้ำที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยว ไว้เชิญชวนให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวกัน ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เข้ามาเยี่ยมชม และมีพ่อค้าแม่ค้าใจดีแบบพวกเรา” แต่ขณะเดียวกันประชาชนมีส่วนร่วมในระดับพื้นฐาน มีบทบาทไม่มากนักในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวโดยตรง เนื่องจากสถานที่ท่องเที่ยวโบราณสถานได้รับการดูแลโดยหน่วยงาน

ภาครัฐอยู่แล้วและตลาดน้ำเป็นของภาคเอกชน แต่ประชาชนในชุมชนมีบทบาทสำคัญในการรักษาความสะอาดของชุมชน การดูแลภูมิทัศน์โดยรอบที่พิกาศัยของตนเองให้เกิดความสวยงามและเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ ประชาชนในพื้นที่บางส่วนประกอบอาชีพเป็นผู้ประกอบการในพื้นที่ท่องเที่ยว ซึ่งมีบทบาทในการสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยการแนะนำหรือชี้แจงเบื้องต้นแก่นักท่องเที่ยว

2.2 ด้านการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา

การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชนอโยธยาคนในชุมชนบางส่วนมีโอกาสให้ความร่วมมือในการวิเคราะห์ปัญหาและแก้ปัญหาเล็กน้อย เนื่องจากยังไม่มีกลุ่มหรือชมรมด้านการท่องเที่ยวโดยตรง แต่มีผู้นำชุมชนเป็นผู้นำกิจกรรมมาให้คนในชุมชนทำร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเสริมสร้างความสามัคคีภายในชุมชน ปัญหาส่วนใหญ่มาจากบางครัวเรือนไม่สามารถรับทราบการประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรม เนื่องจากบางครัวเรือนตั้งอยู่ห่างไกล จึงทำให้ข่าวสารเข้าไม่ถึง รวมถึงยังพบปัญหาขยะพืติดภายในชุมชน การจัดการท่องเที่ยวและดูแลทรัพยากรในชุมชน ได้รับการจัดการและวางแผนจากหน่วยงานท้องถิ่นและคณะกรรมการที่เป็นตัวแทนของหมู่บ้าน อีกทั้งประชาชนบางส่วน ยังขาดความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและแนวทางการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นของตนเองให้เกิดประโยชน์สูงสุด และทำให้สถานที่ท่องเที่ยวและโบราณสถาน มีแนวโน้มเสื่อมโทรม สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลหลักรายหนึ่งที่ได้กล่าวว่า “ชาวบ้านมีบทบาทหน้าที่หรือส่วนเกี่ยวข้องกับการออกความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไม่มากนัก ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่คิดว่า การท่องเที่ยวปัจจุบัน มุ่งเน้นไปทางด้านธุรกิจมากกว่าที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย และการจัดการส่วนใหญ่จะให้ทางเทศบาลและคณะกรรมการของหมู่บ้าน ซึ่งเป็นตัวแทนของชาวบ้านไปเข้าร่วม ทำให้บางที่ชาวบ้านอีกหลายคนจึงยังไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็น” ขณะที่ผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งกล่าวว่า “เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ชาวบ้านส่วนหนึ่งนั้นไม่เห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวและการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นของตนเองให้เกิดประโยชน์ และทำให้สถานที่ท่องเที่ยว โบราณสถานต่างๆ เสื่อมโทรมลง”

2.3 ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนา พบว่า

การบริหารจัดการต่าง ๆ มีภาคเอกชนและหน่วยงานภาครัฐท้องถิ่นเป็นผู้บริหารจัดการ รับผิดชอบดูแลความเรียบร้อย รวมทั้งมีการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวอยู่แล้ว ชาวบ้านจึงมีบทบาทหน้าที่และส่วนเกี่ยวข้องในการร่วมพัฒนาไม่มากนัก เพียงแต่จะให้

ความร่วมมือในการเข้าร่วมประชุมเพื่อขอความคิดเห็นหรือร่วมตัดสินใจในบางเรื่อง ชาวบ้านคิดว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนอโยธยาจะเกิดผลดีต่อชุมชน คือ ทำให้ชุมชนมีรายได้จากนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว ซึ่งจะก่อให้เกิดรายได้ภายในชุมชน สร้างเศรษฐกิจภายในชุมชน และสร้างอาชีพให้กับประชาชนในพื้นที่ โดยเฉพาะโบราณสถานและตลาดน้ำอโยธยา เป็นสถานที่ท่องเที่ยวให้ผู้ที่มาเยือนได้ศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่อย่างไทย เห็นคุณค่าของศิลปะและวัฒนธรรมของไทย “ทางเทศบาลก็ได้สนับสนุนงบประมาณ ในการส่งเสริมวิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมซึ่งประชาชนก็จะไปร่วมกิจกรรมกัน เช่น วันสงกรานต์ วันเข้าพรรษา กิจกรรมแห่เทียนพรรษา เป็นต้น” ผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งกล่าว แต่ผู้ให้ข้อมูลส่วนหนึ่งอยากให้หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องเข้ามาสนับสนุนงบประมาณเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากปัจจุบันงบประมาณส่วนใหญ่ถูกนำไปพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเป็นหลัก

2.4 ด้านการแบ่งปันประโยชน์และกระจาย

รายได้ พบว่าส่วนใหญ่ รายได้จากการท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นโครงการของตลาดน้ำ ร้านค้าทั่วไปขายพื้นที่ส่วนนอก ซึ่งการสร้างตลาดน้ำสร้างอาชีพให้กับคนในชุมชนส่วนหนึ่ง แม้ว่าคนในชุมชนที่แท้จริงจะไม่ได้มีงบประมาณในการลงทุนเข้าไปซื้อสิทธิ์ขายสินค้าในตลาดน้ำ แต่ก็สามารถขายสินค้ารอบนอกตลาดน้ำได้ คนในชุมชนส่วนหนึ่งรับจ้างขายสินค้าหรือรับจ้างผลิตสินค้าจำหน่ายให้กับร้านค้าในตลาดน้ำ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับราชการและอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพหลัก อาชีพค้าขายเป็นอาชีพรองลงมา สำหรับพื้นที่เกษตรกรรมมีน้อยทำให้ประชากรที่ประกอบอาชีพทางการเกษตรมีน้อยไปด้วย การสร้างเศรษฐกิจในชุมชนยังมุ่งเน้นการค้าเน้นการแบบเดียวเป็นหลัก ไม่มีการรวมกลุ่มในการจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวหรือมีการพัฒนาในลักษณะขององค์กรหรือชมรม การกระจายรายได้จึงเป็นไปในลักษณะของการค้าขายส่วนบุคคลตามสิทธิ์พื้นที่ที่ได้รับจัดสรร ซึ่งหากประชาชนที่ไม่มีพื้นที่จากการค้าขายก็จะไม่ได้รับประโยชน์จากการกระจายรายได้ทางการท่องเที่ยว จึงส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการเพื่อการแบ่งปันประโยชน์และรายได้ ผู้ให้ข้อมูลหลักรายหนึ่งกล่าวว่า “เราอยู่ภายนอกมีส่วนร่วมแต่คิดน้อยจริงๆ ถ้าเป็นคนที่จะมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นได้ ก็ต้องเป็นพ่อค้าแม่ค้าที่อยู่ภายในโครงการตลาดน้ำ เราแค่อาศัยพื้นที่ข้างๆ เวลาเมื่อนักท่องเที่ยวหรือกลุ่มทัวร์มาลง ก็จะเดินผ่านเข้ามา”

ทั้งนี้ ได้ขอเสนอแนะเพิ่มเติมว่าเห็นควรพิจารณาให้จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวอื่น ๆ ในชุมชนโดยอาศัยนักท่องเที่ยวที่มาจากตลาดน้ำเป็นหลัก และเกิดการท่องเที่ยวต่อเนื่องในชุมชน ตามสถานที่

ท่องเที่ยวแหล่งอื่น ๆ เพิ่มเติมด้วย หรือทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพัฒนาพื้นที่เพื่อเป็นแหล่งจำหน่ายสินค้าให้กับชุมชนเพิ่มเติมให้เกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่

2.5 ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินงาน พบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการลงมติในที่ประชุม เพราะเมื่อเวลามีปัญหาหรือมีข้อเสนอแนะ ก็จะมีการเรียกประชุมของหมู่บ้าน เพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมในข้อคิดเห็นและสามารถเสนอแนะปัญหาหรือข้อคิดเห็นได้ นอกจากนี้ ยังมีการมีการแต่งตั้งบุคคลขึ้นมารับผิดชอบหน้าที่ในส่วนต่างๆ เพื่อเป็นตัวแทนชาวบ้านชุมชนในเทศบาลเมืองโยธยา ส่วนใหญ่จะให้คณะกรรมการของหมู่บ้านเป็นคนแสดงความคิดเห็นและร่วมในการลงมติในที่ประชุม เมื่อเวลามีปัญหาหรือมีข้อเสนอแนะจะมีการเรียกประชุมของหมู่บ้าน เพื่อขอความคิดเห็น หรือลงประชามติจากชาวบ้านด้วย ให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงข้อคิดเห็นและสามารถเสนอแนะปัญหาหรือแนวทางแก้ไขได้ การแสดงความคิดเห็นส่วนใหญ่เป็นการพูดถึงภาพรวมของชุมชน เมื่อประชุมเสร็จสิ้นแล้วหน่วยงานภาครัฐในท้องที่จะรับหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาให้กับชุมชนเป็นหลัก ในการติดตามประเมินผลด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยตรงพบว่า ยังไม่มีส่วนร่วมในการประเมินและติดตามการดำเนินดำเนินงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เนื่องจากยังเป็นหน้าที่ของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเป็นหลัก จึงควรส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลเพื่อจะได้เห็นผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นอยู่ชัดเจน ทั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลักเสนอแนะว่า “หากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการส่งเสริมให้ชุมชนสามารถจัดการท่องเที่ยวเองได้ ก็จะส่งผลให้คนในชุมชนมีบทบาทมากยิ่งขึ้นในการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน ทั้งนี้ต้องเพิ่มความรู้ให้กับคนในชุมชนควบคู่ไปด้วย เนื่องจากหากพัฒนาการท่องเที่ยวและให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมด้วยแล้ว อาจจะขาดความรู้ในการวางแผนรักษาและบำรุงทรัพยากรการท่องเที่ยว เพราะการจัดการท่องเที่ยวในแหล่งโบราณสถาน วัฒนธรรม ต้องมีการมุ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อให้เกิดความยั่งยืนทางการท่องเที่ยวได้”

สรุปและอภิปรายผล

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชนโยธยา มีศักยภาพและมีภาพลักษณ์การท่องเที่ยวที่มีความน่าสนใจมีชีวิตของชุมชนที่ได้รับการสืบทอดมาตั้งแต่อดีต มีโบราณสถานสำคัญที่มีความงดงามเป็นแหล่งมรดกโลก ตลาดน้ำได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวเมื่อศึกษาในส่วนของบริษัทพื้นที่ชุมชนแล้ว ยังพบว่า มีศักยภาพภาพทางการท่องเที่ยว 3 องค์ประกอบ คือ มีศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว โดยส่วนใหญ่เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงอนุรักษ์ มีศักยภาพด้าน

การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากอยู่ใกล้กับสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญภายในเกาะเมืองของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อีกทั้งที่ตั้งยังห่างจากกรุงเทพฯ เพียง 75 กิโลเมตร และมีศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว พบว่าชุมชนโยธยามีสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ ซึ่งศักยภาพภาพทั้ง 3 ด้านนั้น ยังคงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุลักษณ์ชัยพร (2552) พบว่า การนำมรดกวัฒนธรรม ประเพณี หรือเอกลักษณ์ของวิถีชีวิตดั้งเดิมที่มีความโดดเด่นสามารถนำมาออกแบบการท่องเที่ยวได้ ขณะที่ นิศา ชัชกุล (2554) ได้กล่าวถึง การคมนาคมขนส่ง ยิ่งก้าวหน้าและมีวิธีการขนส่งอันประกอบด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย มีส่วนช่วยส่งเสริมให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้นและใช้เวลาในการเดินทางน้อยลง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นจากการพัฒนาการขนส่งที่ก้าวหน้า และ จามร วังศรีแก้ว (2553) พบว่า สิ่งอำนวยความสะดวกที่เป็นปัจจัยพื้นฐานที่แหล่งท่องเที่ยวทุกแห่งต้องมีไว้บริการนักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความสะดวกสบายในการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียงพอจะทำให้นักท่องเที่ยวสนใจเดินทางไปท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้อาจเห็นได้จาก สถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ให้ความสำคัญกับร้านค้าและสาธารณูปโภคมากขึ้น เพื่อเพิ่มความสะดวกสบายให้กับนักท่องเที่ยวและเพิ่มศักยภาพภาพของพื้นที่สู่การแข่งขันทางการท่องเที่ยว

การมีส่วนร่วมของชุมชนในครั้งนี้ หมายถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่ ซึ่งใช้กระบวนการศึกษาร่วมกัน 5 องค์ประกอบ คือ ด้านความภาคภูมิใจต่อชุมชนและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ด้านการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ด้านการแบ่งปันประโยชน์และกระจายรายได้ และด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินงาน ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ประชาชนมีความภาคภูมิใจในแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากเห็นว่า การท่องเที่ยวก่อให้เกิดเศรษฐกิจที่มั่นคงภายในชุมชน ประชาชนทุกคนจึงมีหน้าที่เป็นหูเป็นตาสอดส่องความเรียบร้อยของชุมชน และการรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวต่าง ๆ แต่ในส่วนของผู้ที่โบราณสถานและตลาดน้ำ มีหน่วยงานดูแลอยู่แล้ว จึงไม่เป็นการระงับการบำรุงรักษามากนัก ประชาชนจึงมีบทบาทน้อยในการอนุรักษ์พื้นที่ท่องเที่ยวโดยตรง แต่มีส่วนสำคัญในการรักษาสภาพ ภูมิทัศน์ และการจัดการขยะในชุมชน นอกจากนี้ชุมชนยังขาดเครือข่ายเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน จึงควรพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนอย่างต่อเนื่องโดยหน่วยงานภาครัฐร่วมเป็นแกนนำพร้อมเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่แสดงความคิดเห็น

เกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ทั้งนี้ ประชาชนเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาและวาง การท่องเที่ยว หน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนในพื้นที่ควรเปิด โอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้ร่วมแสดงความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน รวมถึงการกระจาย ผลประโยชน์ทางการท่องเที่ยวอย่างทั่วถึงโดยการจัดตั้ง กลุ่มเครือข่ายหรือสร้างพื้นที่ทางการท่องเที่ยวที่ ประชาชนสามารถจำหน่ายสินค้าหรือให้บริการ นักท่องเที่ยวได้ เพราะลักษณะของการสร้างรายได้ ทางการท่องเที่ยวในปัจจุบันยังเป็นลักษณะต่างคนต่างทำ เกิดความร่วมมือกันน้อยไม่เกิดการกระจายรายได้และ ผลประโยชน์เท่าที่ควร และต้องเปิดโอกาสให้ประชาชน ร่วมติดตาม แสดงความคิดเห็นในผลการดำเนินการ ต่าง ๆ โดยเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนคือ รัฐ เอกชน ชุมชนและนักท่องเที่ยว ได้มีบทบาทในการติดตาม ประเมินผลทางการท่องเที่ยวได้ สอดคล้องกับงานวิจัย ของ บุญจันทร์ ไทยทองสุข (2548) ที่พบว่า การ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการท่องเที่ยวที่อนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี โบราณสถานเป็นแหล่งที่ให้ผู้มาเยือนได้มาเยี่ยมชมและ เรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมที่ยาวนาน ประชาชนในท้องถิ่น เกิดความภาคภูมิใจ มีความรักและหวงแหน มีความ ต้องการรักษาทักษะวิถีให้คนรุ่นหลังต่อไป โดยต้องมี การสร้างจิตสำนึกของคนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวให้ ร่วมกันรักษา และ ชัยสิทธิ์ ดำรงวงศ์เจริญ (2550) ได้ พบว่า การจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงอนุรักษ์ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษาภูผายนต์ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดสกลนคร มีการวางแผนแบบมีส่วนร่วมและมีแผนปฏิบัติการที่จะขับเคลื่อนการดำเนินงาน ให้บรรลุเป้าหมาย โดยผู้นำด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีการฝึกอบรมมัคคุเทศก์ให้แก่ชาวบ้าน มีการเตรียมให้ มีกิจกรรม การแสดงด้านวัฒนธรรมแก่ผู้มาเยี่ยมชม และพักผ่อนหย่อนใจ และมีการปรับปรุงภูมิทัศน์ของ ชุมชน ขณะที่ประชาชนในพื้นที่ ที่เป็นผู้ประกอบการ ด้านการท่องเที่ยวต้องให้คำชี้แนะหรือนำการปฏิบัติ ตัวของนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งการปฏิบัติต่อ ทักษะการบริการนักท่องเที่ยวในชุมชนได้อย่างถูกต้อง เพื่อใ้ เกิดความยั่งยืน ซึ่งผู้ประกอบการท่องเที่ยวควรมี ลักษณะอันพึงประสงค์ในการประกอบธุรกิจ ตาม งานวิจัยของ ญาณวุฒิ เศวตดิติกุล และคณะ (2559) ที่พบว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้ประกอบการใน ธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ของไทย แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) คุณลักษณะด้านความซื่อสัตย์ เชื่อใจ และอดทน 2) คุณลักษณะด้านการมีวินัย รับผิดชอบ และตรงต่อเวลา 3) คุณลักษณะด้านความรู้และทักษะ พื้นฐานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและภาษาต่างประเทศ 4) คุณลักษณะด้านการมีความรักในวิชาชีพ และ 5)

คุณลักษณะด้านการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเพื่อบริการ นักท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่ ซึ่งจะเห็น ได้ว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อให้ชุมชนมี ส่วนร่วมมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่ที่ต้องการอยู่ในชุมชนท่ามกลางการ พัฒนาอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะกับการท่องเที่ยว ซึ่ง คาดหวังให้หน่วยงานรัฐเข้ามามีบทบาทสำคัญเพื่อ พัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน ประชาชนในชุมชนเกิด ความภาคภูมิใจในแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นแหล่ง สร้างรายได้ให้กับท้องถิ่นและมีประวัติศาสตร์อย่าง ยาวนาน เมื่อเกิดการท่องเที่ยว ประชาชนจึงมีความ คาดหวังว่าหน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะให้ความสำคัญต่อบทบาทของคนในชุมชน ในการ วิเคราะห์ปัญหา การมีส่วนร่วมในการพัฒนา จนเกิด การแบ่งปันประโยชน์และกระจายรายได้ พร้อมทั้ง ต้องการมีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินงาน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงจำเป็นต้องนำข้อมูลผลการวิจัย ในครั้งนี้ เป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดแนวทางการ สร้างส่วนร่วมของชุมชนเพื่อให้เกิดการพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชนอยุธยา

ข้อเสนอแนะสำหรับชุมชน ซึ่งถือเป็นกลุ่ม สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จะเห็นได้ ว่าประชาชนแม้จะเป็นกำลังหลักในการพัฒนา การท่องเที่ยวแต่ยังมีประชาชนจำนวนไม่น้อยที่ควรได้รับการ ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งจะ เป็นพื้นฐานสำคัญที่จะร่วมกันพัฒนาการท่องเที่ยว ได้ องค์ประกอบสำคัญที่สุดที่ประชาชนในชุมชนจะต้อง ดำเนินการคือ การให้ความร่วมมือกับหน่วยงานท้องถิ่น ร่วมกันกระตุ้นให้ประชาชนหรือหน่วยงานต่าง ๆ ได้ ดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ อีกทั้ง ต้องเปิดโอกาสให้หน่วยงานท้องถิ่นเข้าให้ความรู้ความ เข้าใจทางการท่องเที่ยว ในส่วนของการสร้างรายได้ ควร มีการสร้างเครือข่ายเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและส่งเสริม การกระจายรายได้ร่วมกัน คำนึงถึงผลประโยชน์ในระยะ ยาวเป็นหลักมากกว่าผลประโยชน์แบบเดียว

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมี การศึกษาเรื่องการสร้างเศรษฐกิจที่เข้มแข็งในชุมชนและ แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการ สรรงความยั่งยืนในพื้นที่ เนื่องจากงานวิจัยนี้มุ่งเน้น การศึกษาศักยภาพของพื้นที่ด้านการท่องเที่ยวและการมี ส่วนร่วมของภาคประชาชนเป็นหลัก เพื่อเป็นพื้นฐานใน การศึกษาวิจัยด้านอื่น ๆ ต่อไป นอกจากนี้ การพัฒนา รูปแบบการท่องเที่ยวและการสอบถามความคิดเห็นของ นักท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนอยุธยา นับว่าเป็นการศึกษาที่ ควรศึกษาวิจัยเพิ่มเติมด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กรมการท่องเที่ยว. (2558). สถิตินักท่องเที่ยว. สืบค้นเมื่อ 4 มิถุนายน 2559, จาก <http://www.tourism.go.th/home/details/11/221/24246>
- กรุงเทพธุรกิจ. (2560). ภาคท่องเที่ยวปี 59 ดันรายได้ 17% ของจีดีพี. สืบค้นเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2560, จาก <http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/740824>
- จามร วังศรีแก้ว. (2553). แนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ชัยสิทธิ์ ดำรงวงศ์เจริญ. (2550). การจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงอนุรักษ์โดยมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษาภูผายนต์ อำเภอภูพาน จังหวัดสกลนคร. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร
- ญาณวุฒิ เสวตธิติกุล, ไกรวิน วัฒนะรัตน์, ธิมาพร ธิญญเฉลิม และยุคลวัชร ภัคดีจักริวัฑ์. (2559). คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้ประกอบการในธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ของไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม. ปีที่4(2). 104-115
- นิตา ชัชกุล. (2554). อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: วี พริน (1991).
- บุญจันทร์ ไทยทองสุข. (2548). การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2549). การพัฒนาและการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: เพรสแอนด์ ดีไซน์.
- พันจันทนุมาศ. (2553). พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม). นนทบุรี: ศรีปัญญา. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบเอ็ด พ.ศ. 2555-2559. กรุงเทพฯ: สหมิตรพรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สำนักงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (2556). แผนพัฒนาจังหวัด 4 ปี (พ.ศ. 2557-2560)ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. พระนครศรีอยุธยา: สำนักงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.
- สุพล ชัยทร. (2552). การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบโฮมสเตย์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงและลาวโซ่ง. วิทยานิพนธ์ปร.ด. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- สุภาวงศ์ จันทวานิช. (2553). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.